

นวัตกรรมทางการเงินสำหรับผู้มีรายได้น้อยในประเทศไทย

FINANCIAL INNOVATIONS FOR LOW-INCOME PEOPLE IN THAILAND

สรายุทธ์ นาทะพันธ์¹ วรพนธ์ วัฒนารณ² รัฐชาติ มิ่งขวัญ³ และ วรัมพา เตมัยสมิธิ⁴

Sarayut Nathaphan, Woraphnon Wattanatorn,

Rathachart Mingkhwan, and Varumpa Temaismithi

¹ภาควิชาบริหารธุรกิจ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล 999 ถ.พุทธมนทลสาย

ต.ศาลายา อ.พุทธมนทล จ.นครปฐม 73170

Business Administration Department, Mahidol University International College

999 Phutthamonthon 4 Rd., Salaya, Phutthamonthon, Nakhon Pathom 73170

²ภาควิชาการเงิน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2 ถ.พระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

Finance Department, Faculty of Commerce and Accountancy, Thammasat University

2 Prachan Rd., Phra Barom Maha Ratchawang, Phra Nakhon, Bangkok 10200

^{3,4} ฝ่ายวิจัยและเทคโนโลยี บริษัท บีเอ็มจี แอดไวส์เซอร์รี่ แอนด์ คอนซัลแตนท์ จำกัด

268/22-23 ถ.ประชากรศาสตร์สาย 2 แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ 10800

Research and Technology Department, BMG Advisory and Consultant Co., Ltd.

268/22-23, Pracharad 2 Rd., Bang Sue, Bang Sue, Bangkok 10800

*Corresponding author Email: sarayut.nah@mahidol.edu

(Received: April 3, 2020; Revised: July 9, 2020; Accepted: May 5, 2020)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เขียนขึ้นเพื่อนำเสนอแนวทางในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในประเทศไทยด้วยนวัตกรรมทางการเงิน ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากฐานข้อมูลโครงการลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ ที่มีผู้ลงทะเบียนจำนวนทั้งสิ้น 14.1 ล้านคน แต่ผ่านคุณสมบัติผู้มีรายได้น้อยเพียง 11.4 ล้านคน กำหนดโดยกระทรวงการคลังซึ่งระบุว่า ต้องมีสัญชาติไทย อายุ 18 ปีขึ้นไป ว่างานหรือมีรายได้ไม่เกิน 100,000 บาท ในปี 2559 ไม่มีทรัพย์สินทางการเงิน หรือมีแต่รวมทั้งสิ้นไม่เกิน 100,000 บาท และไม่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ตามกฎหมาย โดยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mix-Method Research) แบ่งเป็น การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อจำแนกผู้มีรายได้น้อยออกเป็น 3 กลุ่ม และนำเสนอนวัตกรรมทางการเงินที่สอดคล้องกับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ผลจากการวิจัย

จำแนกกลุ่มผู้มีรายได้น้อยออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือ 2. กลุ่มที่สามารถพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และ 3. กลุ่มที่มีศักยภาพและยกระดับให้พ้นจากการเป็นผู้มีรายได้น้อย นวัตกรรมทางการเงินสำหรับกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือคือ โครงการสินเชื่อดอกเบี้ยร้อยละ 0 ระยะเวลา 5 ปี และโครงการพัฒนาขีดความสามารถผ่านหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นวัตกรรมทางการเงินสำหรับกลุ่มที่สามารถพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คือ 1. โครงการสินเชื่อสวัสดิการแห่งรัฐระยะยาว 90 ปี อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อปีตลอดโครงการ จะต้องผ่อนชำระเงินต้นและดอกเบี้ยเดือนละ 1,000 บาท และภาระหนี้จะเป็นมรดกตกทอดสู่ลูกหลาน ด้วยแนวคิดที่ว่า ผ่อนชำระหนี้เหมือนจ่ายค่าเช่าแต่ได้ที่ดินเป็นมรดกสู่ลูกหลาน และ 2. โครงการ Agricultural Platform 4.0 โดยหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล ร่วมกับเอกชน พัฒนาแพลตฟอร์มเพื่อยกระดับอุตสาหกรรมเกษตรไทย โดยให้ผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมเป็นสมาชิกและใช้แพลตฟอร์มเพื่อการซื้อขายสินค้าเกษตรโดยไม่คิดค่าธรรมเนียม นวัตกรรมทางการเงินสำหรับกลุ่มที่มีศักยภาพและยกระดับให้พ้นจากการเป็นผู้มีรายได้น้อยคือ 1. โครงการสินเชื่อยกระดับคุณภาพชีวิต เป็นสินเชื่อเพื่อสนับสนุนเงินลงทุนในเครื่องมือเครื่องจักรกลการเกษตร และพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรด้วยแพลตฟอร์มการเกษตร ระยะเวลาไม่เกิน 10 ปี และ 2. โครงการ Agricultural Platform 4.0 โดยหน่วยงานภาครัฐ

คำสำคัญ: ผู้มีรายได้น้อย, นวัตกรรมทางการเงิน, แพลตฟอร์มการเกษตร 4.0

Abstract

This article is written with the aim of proposing a way to uplift the well-being of low-income people in Thailand through financial innovations using primary data from Government Registration Project for low-income people database. There were 14.1 million people who registered the project, but only 11.4 million people met the qualification by Ministry of Finance. The qualification required Thai nationality, being older than 18 years of age, being unemployed or having income no more than 100,000 baht in 2016, having no financial assets or having financial assets but the value was less than 100,000 baht, and not legally owning real estates. This re-

search uses mixed research methods which include both qualitative and quantitative techniques to categorize low-income people into 3 groups and propose financial products for each group. The empirical result categorizes low-income people into 3 groups, namely, those who need help, those who can be developed to have better quality of life, and those who have potentials and can become free from low-income people. Financial innovations for those who need help include a loan project with 0 interest rate for 5 years and a project of capability development through government agencies, such as, Ministry of Social Development and Human Security and Ministry of Agriculture and Cooperatives. Financial innovations for those who can be developed to have better quality of life include a long-term governmental loan project for 90 years with fixed 3 percent interest rate requiring to pay 1,000 baht per month. The debt obligation can be a legacy to the descendant with the concept of paying debt is like paying rent but getting land to the descendant. Another project for this group is Agricultural Platform 4.0 by government agencies, such as, Digital Economy Promotion Agency incorporated with private sectors to develop a platform to uplift Thailand agricultural industry for the low-income people to which they register and use the platform to trade agricultural goods with free of charge. Financial innovations for those who have potentials and can become free from low-income people include a loan project to develop quality of life, which is a capital to support agricultural instruments and machines and develop agricultural platform to promote agricultural technologies. Agricultural Platform 4.0 by the government agencies and the private also stands out as a supporting project in this group of low-income people.

Keywords: Low-income People, Financial Innovations, Agricultural Platform 4.0

ที่มาและความสำคัญ

จากประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำและความเท่าเทียมในสังคมไทย อันเนื่องมาจากโอกาสของการเข้าถึงแหล่งทุน ความรู้ในการประกอบอาชีพ และการเข้าถึงทรัพยากรการผลิต ส่งผลให้เกิดช่องว่างของรายได้ ปัญหาคุณภาพชีวิต และปัญหาความยากจนของประชาชนไทย โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรไทยซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพหลักของประเทศและมักถูกจัดอยู่ในประเภทกลุ่มผู้มีรายได้น้อย รัฐบาลในปัจจุบันจึงกำหนดนโยบายลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ดังนั้น โครงการสวัสดิการแห่งรัฐ ถือเป็นโครงการสำคัญที่อยู่ภายใต้แนวนโยบายลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ โดยกระทรวงการคลังได้เปิดให้ผู้มีรายได้น้อย ลงทะเบียนรอบแรกในปี 2559 และรอบที่สองในปี 2560 เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเชิงลึก ครบถ้วน และต่อเนื่อง เพื่อออกบัตรสวัสดิการประจำตัวผู้มีสิทธิ เพื่อเป็นประโยชน์ในการออกแบบนโยบายหรือมาตรการในการยกระดับประสิทธิภาพการจัดสวัสดิการสังคมและการช่วยเหลือของภาครัฐ และเพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนต่อไป (ไทยรัฐออนไลน์, 2560)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ใช้เส้นความยากจนเป็นเกณฑ์ในการประเมินสถานการณ์ความยากจน ระบุว่า บุคคลที่มีรายได้น้อยกว่า 2,667 บาท/คน/เดือน ถือเป็นคนยากจน ข้อมูลหัตถ์จากฐานข้อมูลโครงการลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐปี 2559-2560 ที่มีผู้มาลงทะเบียนจำนวนทั้งสิ้น 14.1 ล้านคน แต่หลังจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล พบว่า มีผู้ผ่านคุณสมบัติจำนวนทั้งสิ้น 11.4 ล้านคน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีคำถามว่าเหตุใดจำนวนผู้ลงทะเบียนผู้มีรายได้น้อยที่ไม่ผ่านเกณฑ์ มีจำนวนสูงถึง 2.7 ล้านคน เมื่อพิจารณานิยามผู้มีรายได้น้อย พบว่า เกณฑ์รายได้ที่ใช้ในการกำหนดว่าบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้มีรายได้น้อยคือรายได้ก่อนหักค่าใช้จ่ายจำเป็น แต่การเก็บข้อมูลผู้ลงทะเบียนผู้มีรายได้น้อยอาจไม่เป็นไปตามนิยามข้างต้น ดังนั้น การวิจัยนี้จะนำข้อมูลจากฐานข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ใน 6 มิติ ได้แก่ ระดับรายได้ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพครอบครัว หนี้สิน และทรัพย์สิน เพื่อชี้ประเด็นของการเก็บข้อมูลว่าเป็นไปตามนิยามหรือไม่และนำผลที่ได้ไปกำหนดนวัตกรรมทางการเงินสำหรับผู้มีรายได้น้อยในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจำแนกกลุ่มผู้มีรายได้ไม่น้อยตามเกณฑ์รายได้และข้อจำกัดทางการเงินสำหรับการกำหนดผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่เหมาะสมในแต่ละกลุ่ม
2. เพื่อนำเสนอนวัตกรรมทางการเงินที่สอดคล้องกับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย

นิยามศัพท์

รายได้ หมายถึง รายได้ต่อปีก่อนหักค่าใช้จ่ายจำเป็นสำหรับการดำรงชีพ

รายได้สุทธิ หมายถึง รายได้ต่อปีหลังหักด้วยค่าใช้จ่ายจำเป็นสำหรับการดำรงชีพ

ผู้มีรายได้น้อย หมายถึง บุคคลที่มีรายได้น้อยกว่า 30,000 บาท/คน/ปี

เส้นความยากจน หมายถึง ตัวชี้วัดที่คำนวณจากรายได้ที่เพียงพอต่อการบริโภคขั้นพื้นฐาน คือ ค่าอาหารที่จำเป็นต้องบริโภค ค่าเช่าบ้าน ค่าเครื่องนุ่งห่ม และค่ายารักษาโรค

คนจน หมายถึง คนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน

ปริมาณหนี้เฉลี่ย หมายถึง ปริมาณหนี้เฉลี่ยของผู้มีรายได้น้อยที่ได้ลงทะเบียนไว้ในฐานข้อมูลผู้มีรายได้น้อยปี 2559-2560

ระดับรายได้ของผู้มีรายได้น้อยถูกแบ่งออกเป็น 12 ระดับ คือ 1. ไม่มีรายได้ 2. รายได้ไม่เกิน 5,000 บาท 3. รายได้ไม่เกิน 10,000 บาท 4. รายได้ไม่เกิน 20,000 บาท 5. รายได้ไม่เกิน 30,000 บาท 6. รายได้ไม่เกิน 40,000 บาท 7. รายได้ไม่เกิน 50,000 บาท 8. รายได้ไม่เกิน 60,000 บาท 9. รายได้ไม่เกิน 70,000 บาท 10. รายได้ไม่เกิน 80,000 บาท 11. รายได้ไม่เกิน 90,000 บาท 12. รายได้ไม่เกิน 100,000 บาท

นวัตกรรมทางการเงินสำหรับผู้มีรายได้น้อย หมายถึง เครื่องมือทางการเงินชนิดใหม่ ๆ ที่ผสมผสานกับแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อย เพื่อให้สามารถดำรงชีพได้อย่างเป็นปกติ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้มุ่งเน้นการนำเสนอผลิตภัณฑ์ทางการเงินสำหรับผู้มีรายได้น้อยภาคการเกษตร ครอบคลุมผู้ทำการเกษตรปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และลูกจ้างภาคการเกษตร เนื่องจากมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 50 ของผู้มีรายได้น้อยทั้งประเทศ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการศึกษานี้เป็นกลุ่มเดียวกันเนื่องจากข้อมูลที่ใช้คือข้อมูลทุติยภูมิจากฐานข้อมูลโครงการลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐปี 2559-2560 ที่ผ่านคุณสมบัติทั้งสิ้น 11.4 ล้านคน ตัวแบบที่ใช้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง

ปริมาณหนี้เฉลี่ยและระดับรายได้ของผู้มีรายได้น้อย คือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบถดถอย โดยตัวแปรต้นคือ ระดับรายได้ของผู้มีรายได้น้อย ตัวแปรหุ่นของแต่ละระดับหนี้ และตัวแปรระดับรายได้กำลังสอง เพื่อเป็นตัวแทนของความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นเชิงเส้นตรง (Non-linear Relationship) และตัวแปรตามคือ ปริมาณหนี้สินเฉลี่ยของผู้มีรายได้น้อย

แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการวัดความยากจนสามารถนิยามได้ในหลายมิติ ทั้งมิติที่เป็นตัวเงิน อาทิ รายได้หรือค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ และมิติที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น การขาดแคลนโอกาสและสิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการการศึกษา และสุขอนามัย เป็นต้น โดยใช้ข้อมูลจากแหล่งที่มาจากระดับนานาชาติ และแหล่งที่มาภายในประเทศ ซึ่งสามารถสรุปใจความสำคัญได้ดังนี้

Boltvinik, J. (1998) ได้นำเสนอแนวคิดการวัดความยากจนออกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ

1. แนวคิดการวัดความยากจนแบบสัมบูรณ์ (Absolute Poverty Concept) โดยใช้เส้นความยากจน (Poverty Line) เป็นเครื่องชี้วัดความยากจน ซึ่งเส้นความยากจนจะคำนวณจากรายได้ที่เพียงพอต่อการบริโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ค่าอาหารที่จำเป็นต้องบริโภค ค่าเช่าบ้าน ค่าเครื่องนุ่งห่ม และค่ายารักษาโรค หากบุคคลที่มีรายได้ต่อคนต่อเดือนต่ำกว่าเส้นความยากจนถือว่าเป็นคนยากจน
2. แนวคิดการวัดความยากจนเชิงสัมพัทธ์หรือเชิงเปรียบเทียบ (Relative Poverty) คือ การพิจารณาความยากจนโดยเปรียบเทียบระดับรายได้ต่าง ๆ ของประชากรแต่ละกลุ่ม เป็นเครื่องชี้สถานะการกระจายรายได้โดยคำนวณจากการเปรียบเทียบรายได้ของผู้มีรายได้น้อยหรือคนจน กับรายได้เฉลี่ยของคนทั้งประเทศ หากกลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของคนทั้งประเทศจะถูกจัดกลุ่มเป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อยหรือเป็นคนยากจนเชิงเปรียบเทียบ

World Bank (2008, 2015) ได้นิยาม เส้นความยากจน (Poverty Line) คือ ระดับรายได้หรือระดับการบริโภคขั้นต่ำ ที่วัดจากระดับรายได้หรือระดับการบริโภคของบุคคล นอกจากนี้ธนาคารโลกได้แบ่งเส้นความยากจนออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. เส้นความยากจนสากล (International Poverty Line) หมายถึง เกณฑ์ทางการเงินที่กำหนดโดยการแปลงเกณฑ์ความยากจนของทุกประเทศเป็นสกุลเงินดอลลาร์ คนที่มีรายได้หรือระดับรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนนานาชาติ ถือว่าเป็นคนจน 2. เส้นความยากจนของประเทศ (National Poverty Line) เป็นเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นในประเทศนั้น ๆ เพื่อใช้แจกแจงคนจนและคนไม่จน

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2546) ได้อธิบายความยากจน โดยแบ่งออกเป็น 2 มุมมอง ได้แก่ 1. ความยากจนในมุมมองด้านการเงิน ระบุว่า ผู้ใดมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนถือว่ายากจน 2. ความยากจนในมุมมองด้านสังคม ระบุว่า ผู้ใดขาดแคลนโอกาสและสิทธิการเข้าถึงสวัสดิการ เช่น การศึกษา หรือสุขภาพอนามัย และหมายรวมถึง โอกาสในแง่สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร ย่อมนำมาซึ่งความไม่มั่นคงในชีวิต เป็นความเสี่ยงที่ถือเป็นความยากจนในมิติทางสังคม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) นิยาม “คนจน” หมายถึง คนที่มีรายได้หรือค่าใช้จ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจน ซึ่งเส้นความยากจนนี้คำนวณขึ้นมาเป็นตัวเงิน ที่สะท้อนต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายของบุคคลในการได้มาซึ่งอาหารและสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำของการดำรงชีพ เส้นความยากจน (Poverty Line) ประกอบด้วย เส้นความยากจนด้านอาหาร (Food Poverty Line) และเส้นความยากจนที่ไม่ใช่อาหาร (Non-Food Poverty Line) รวมกันมีหน่วยเป็นบาท/คน/เดือน โดยเส้นความยากจนในปี 2560 อยู่ที่ 2,667 บาท/คน/เดือน

อย่างไรก็ตาม แนวคิดและทฤษฎีข้างต้นยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างมิติความยากจนที่เป็นตัวเงินและมิติความยากจนที่ไม่ใช่ตัวเงิน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการวัดความยากจนผ่านการ

บูรณาการทั้งสองมิติ โดยการพิจารณาความยากจนที่เป็นตัวเงินจากระดับรายได้และระดับหนี้สินเฉลี่ย เพื่อหารูปแบบความสัมพันธ์โดยใช้ตัวแบบการถดถอยเชิงเส้น (Linear Regression) ว่ามีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงหรือไม่ และพิจารณาปัจจัยความยากจนที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น ความขาดแคลนโอกาสทางการศึกษา สถานภาพครอบครัว และสิทธิในที่ดินทำกิน ด้วยวิธีวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) เพื่อกำหนดเกณฑ์ จำแนกกลุ่มผู้มีรายได้น้อย และเสนอพลวัตทางทางการเงินที่เหมาะสมในแต่ละกลุ่มต่อไป

วิธีการศึกษา

เพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา คณะผู้วิจัยจึงใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mix-Method Research) ในการศึกษาครั้งนี้ โดยแบ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research): เป็นการรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสาร (Document Research) ประกอบกับข้อมูล เพื่อให้เห็นภาพรวมของความเหลื่อมล้ำทาง

สังคม เหตุปัจจัย กระบวนการ และผลกระทบของความเหลื่อมล้ำ ระบุถึงพฤติกรรมของผู้มีรายได้น้อย วิธีที่ใช้ในการวิเคราะห์เอกสาร คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจะทำตามเนื้อหาที่ปรากฏ (Manifest Content) ในเอกสาร และตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) จากเอกสารดังกล่าวประกอบกับเอกสารอื่น ๆ ขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาดังนี้ 1. คัดเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาเอกสารจากหน่วยงานของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการสวัสดิการแห่งรัฐ 2. จำแนกคำหรือข้อความออกเป็น นิยามผู้มีรายได้น้อย แนวคิดและเครื่องมือวัดความยากจน และประเภทของความยากจน 3. วิเคราะห์ เชื่อมโยงข้อมูลจากเอกสารเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปต่อไป

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research): เก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลโครงการลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐปี 2560 นำข้อมูลที่ได้มาจัดระเบียบ ลงรหัสข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลในรูปแบบสถิติเชิงพรรณนา อาทิ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ เป็นต้น เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมและลักษณะของข้อมูล ส่วนการวิเคราะห์ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับปริมาณหนี้เฉลี่ยของผู้มีรายได้น้อยว่ามีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงหรือไม่ จะทำการวิเคราะห์ผ่านตัวแบบการถดถอยเชิงเส้น ดังต่อไปนี้

$$D = \alpha + \sum_{i=1}^{11} \beta_i dum_i + \beta_{12}y + \beta_{13}y^2 + \varepsilon$$

โดย	D	=	ปริมาณหนี้เฉลี่ยของผู้มีรายได้น้อย
	dumi	=	ตัวแปรหุ่นในแต่ละระดับรายได้ของผู้มีรายได้น้อย
	y	=	ระดับรายได้ของผู้มีรายได้น้อย
		=	ค่าสัมประสิทธิ์
	ε	=	ค่าความผิดพลาด

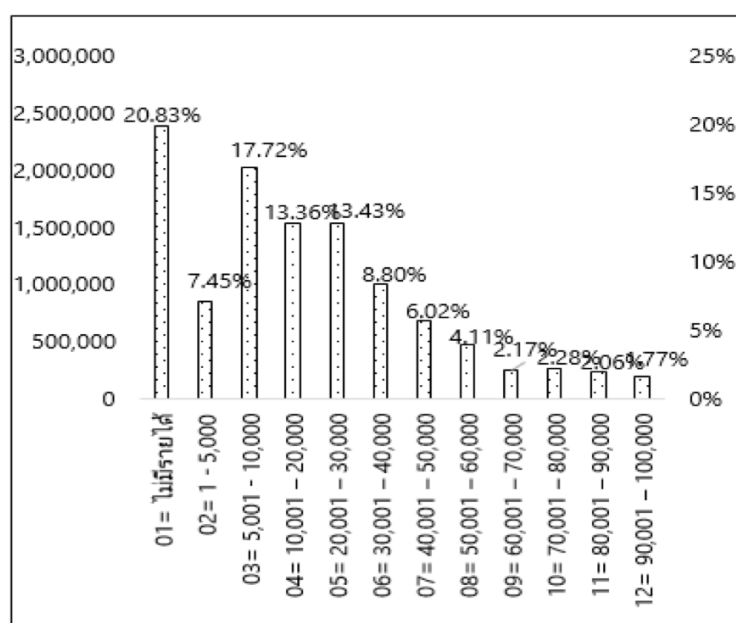
การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับปริมาณหนี้เฉลี่ยของผู้มีรายได้น้อยว่ามีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงหรือไม่ ผ่านตัวแบบการถดถอยเชิงเส้น (Linear Regression) มีตัวแปรต้น 3 กลุ่ม คือ ระดับรายได้ของผู้มีรายได้น้อย (y) ระดับรายได้ของผู้มีรายได้น้อยกำลังสอง (y^2) และตัวแปรหุ่นในแต่ละระดับรายได้ของผู้มีรายได้น้อย (dumi)¹ โดยมีตัวแปรตามคือ ปริมาณหนี้เฉลี่ย

ของผู้มีรายได้น้อย (D) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ผ่านตัวแปรหุ่น 11 ตัวแปร และตัวแปรระดับรายได้ 2 ตัวแปร² เนื่องจากตัวแปรที่ใช้ประมาณความสัมพันธ์นี้มีค่าสัมประสิทธิ์มากถึง 13 ค่า เพื่อให้เกิดความชัดเจน การนำเสนอผลจะนำเสนอเฉพาะตัวแปรระดับรายได้ เพื่อระบุความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณหนี้เฉลี่ยกับระดับรายได้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรทั้งหมดผ่านระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 10 และไม่พบปัญหา Multicollinearity เนื่องจากค่า Variance Inflation Factor (VIF) มีค่าน้อยกว่า 10^3

ผลการศึกษา

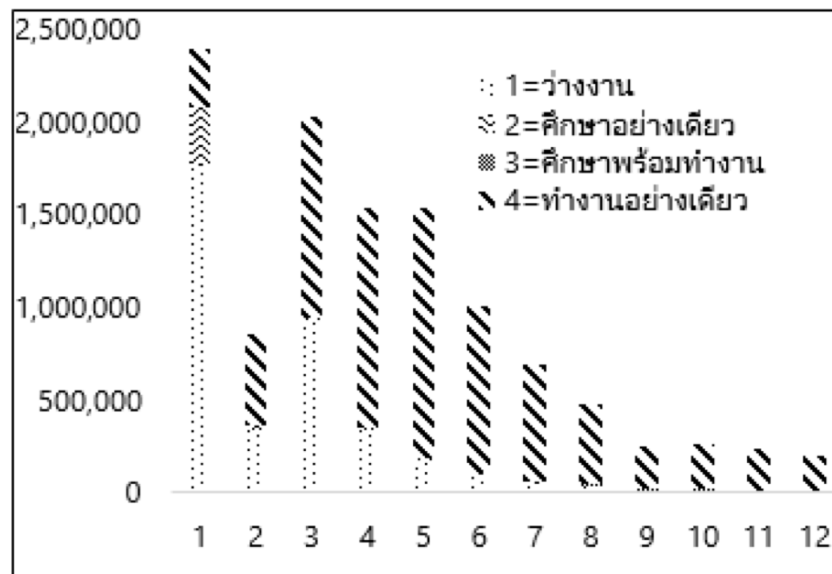
เมื่อนำข้อมูลจากฐานข้อมูลโครงการลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐปี 2560 มาจัดประเภทตามระดับรายได้ ลงรหัสข้อมูล และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป Tableau ซึ่งเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการประมวลผลข้อมูลที่มีขนาดใหญ่ ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) สามารถสรุปผลได้ 6 มิติ ดังนี้

1. หากพิจารณามิติด้านรายได้ พบว่า จากฐานข้อมูลผู้ผ่านคุณสมบัติลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐในปี 2559-2560 กลุ่มผู้มีรายได้น้อยจำนวน 2.39 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 20.83 ไม่มีรายได้ และผู้มีรายได้น้อย จำนวน 8.35 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 72.79 มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 30,000 บาท ดังแสดงในภาพที่ 1

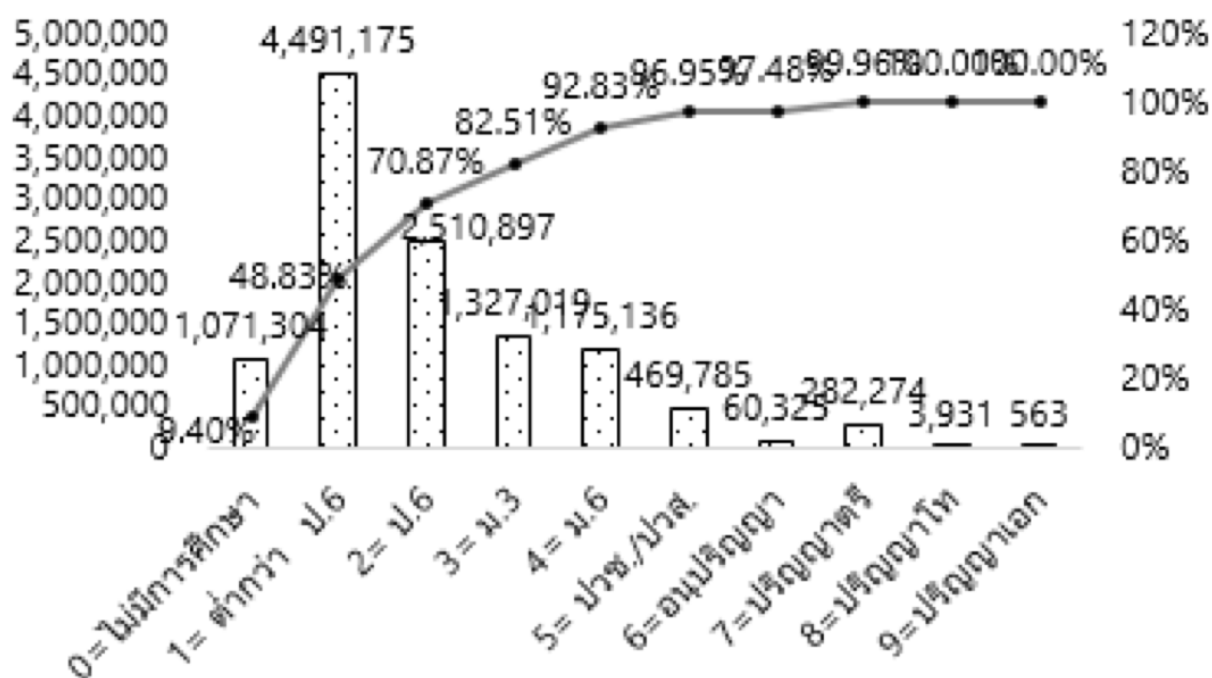
ภาพที่ 1 การกระจายตัวของผู้มีรายได้น้อยแบ่งตามกลุ่มรายได้

เมื่อวิเคราะห์สถานะการทำงานของผู้มีรายได้น้อยแบ่งตามกลุ่มรายได้ พบว่า ผู้มีรายได้น้อยจำนวน 3.77 ล้านคน จาก 11.4 ล้านคน หรือร้อยละ 32.88 เป็นผู้ว่างงาน เมื่อพิจารณามิติการมีรายได้และสถานะการทำงานของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย พบว่า ผู้มีรายได้น้อยที่ว่างงานประมาณ 1.75 ล้านคน เป็นผู้ไม่มีรายได้ ส่วนที่เหลือประมาณ 2 ล้านคน เป็นผู้มีรายได้น้อยที่ว่างงานและมีรายได้ ภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ประมาณร้อยละ 50 ของผู้ว่างงานเป็นผู้ที่ไม่มีรายได้

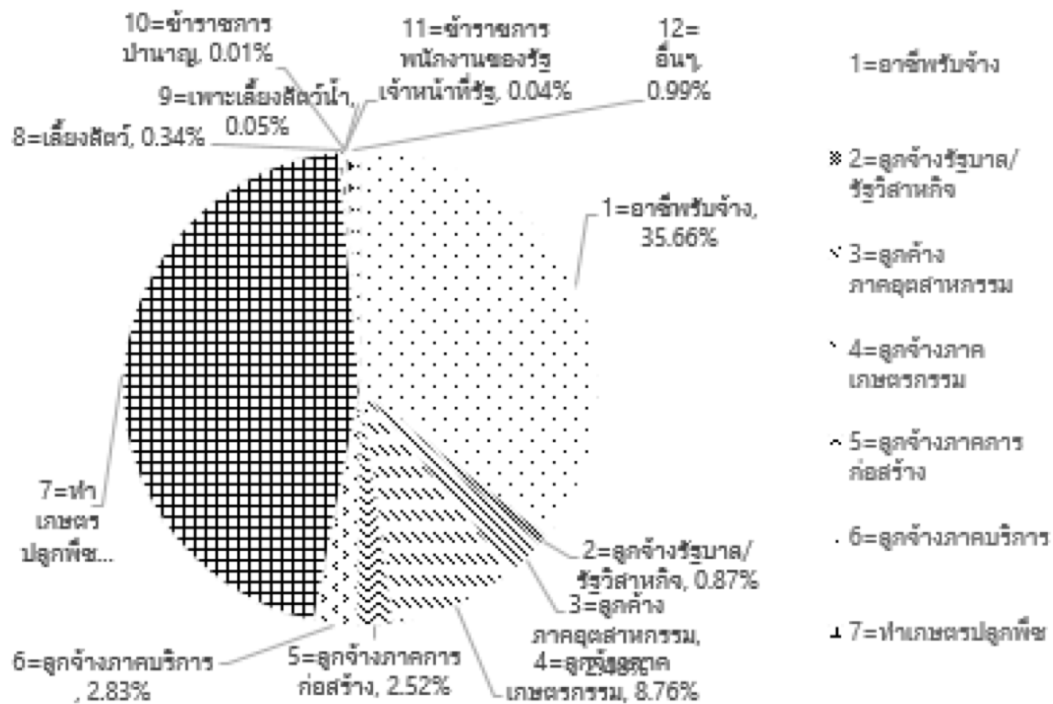
ภาพที่ 2 สถานะการทำงานของผู้มีรายได้น้อยแบ่งตามกลุ่มรายได้

2. หากพิจารณามิติด้านการศึกษา พบว่า ผู้มีรายได้น้อยร้อยละ 82.51 มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ (ม.6) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่ จำนวน 4.49 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 48.83 มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 โดยจำนวนผู้มีรายได้น้อยจะลดลงเมื่อมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับนิยามผู้มีรายได้น้อยที่ระบุว่า ผู้มีรายได้น้อยมีสาเหตุจากการด้อยโอกาสทางการศึกษา (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2546) ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การกระจายตัวของผู้มีรายได้น้อยแบ่งตามระดับการศึกษาสูงสุด

3. เมื่อพิจารณามิติด้านอาชีพ พบว่า จำนวนผู้มีรายได้น้อยที่มีงานทำทั้งสิ้น 7,287,095 คน คิดเป็นร้อยละ 54.21 เป็นผู้มีรายได้น้อยที่ประกอบอาชีพอยู่ในภาคการเกษตรเป็นหลัก ทั้งที่เป็นผู้ทำการเกษตรปลูกพืชและเป็นลูกจ้างในภาคการเกษตร โดยสัดส่วนผู้มีรายได้น้อยประกอบอาชีพทำเกษตรปลูกพืชและประกอบอาชีพรับจ้างในภาคการเกษตร คือ ร้อยละ 45.54 และ 8.76 ตามลำดับ ส่วนอาชีพที่อยู่นอกภาคการเกษตร พบว่า ผู้มีรายได้น้อยประกอบอาชีพรับจ้างมีสัดส่วนร้อยละ 35.66 ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การกระจายตัวของผู้มีรายได้น้อยแบ่งตามอาชีพ

หมายเหตุ: กลุ่มที่ 8, 9, 10, และ 11 กลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็กมาก จึงไม่ปรากฏในภาพ

เมื่อพิจารณาระดับรายได้ของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจากตารางที่ 1 พบว่า ร้อยละ 85.95 ของลูกจ้างภาคการเกษตรและร้อยละ 88.94 ของผู้ทำการเกษตรปลูกพืช มีรายได้ไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงมาก หรือแปลความได้ว่าผู้มีรายได้น้อยที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเป็นลูกจ้างภาคการเกษตร มากกว่าร้อยละ 85 เป็นผู้มีรายได้น้อยไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีข้อสงสัยว่า สัดส่วนของผู้มีรายได้น้อยที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเป็นลูกจ้างภาคการเกษตรและมีรายได้ไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี เป็นสัดส่วนที่สูงเกินจริงหรือไม่ เนื่องจาก ในกระบวนการเก็บข้อมูลรายได้ของผู้มีรายได้น้อย อาจเป็นการเก็บข้อมูลรายได้สุทธิแทนที่จะเป็นรายได้ก่อนหักค่าใช้จ่าย เช่น หากผู้มีรายได้น้อยมีรายได้จากการประกอบอาชีพปีละ 2,000,000 บาท และมีค่าใช้จ่ายเพื่อการเกษตร ค่าใช้จ่ายจำเป็น ค่าเล่าเรียนบุตร เป็นต้น 1,990,000 บาทต่อปี หากกระบวนการเก็บข้อมูลผ่านเกณฑ์รายได้สุทธิ จะทำให้ได้ข้อมูลว่าเป็นผู้มีรายได้น้อยเนื่องจากมีรายได้สุทธิเพียง 10,000 บาทต่อปี คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและสัมภาษณ์ผู้บริหารสำนักงาน

เศรษฐกิจการคลังทางโทรศัพท์ พบว่า การให้ข้อมูลของผู้มีรายได้น้อยเป็นข้อมูลรายได้สุทธิไม่ใช่รายได้ นอกจากนี้ คณะผู้วิจัย ได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีรายได้น้อย ณ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผู้มีรายได้น้อยกลุ่มหนึ่ง จำนวน 8 ครั้วเรือน ประกอบอาชีพทำฟาร์มสุกร มีรายได้จากการขายสุกรขุนมากกว่า 1 ล้านบาท แต่เนื่องจากราคาสุกรตกต่ำ ประกอบกับต้นทุนค่าอาหารที่สูง และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำรงชีพ ส่งผลให้เหลือรายได้จากการประกอบอาชีพเพียงเล็กน้อย จึงให้ข้อมูลรายได้สุทธิต่อหน้าเพื่อเข้าร่วมโครงการสวัสดิการแห่งรัฐ จากข้อมูลเชิงปริมาณข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า รายได้จากฐานข้อมูลสวัสดิการแห่งรัฐ 2559-2560 บางส่วน เป็นรายได้สุทธิ ส่งผลให้สัดส่วนผู้มีรายได้น้อยที่มีรายได้ไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี มีสัดส่วนที่สูงเกินจริง

ตารางที่ 1 จำนวนผู้มีรายได้น้อยที่ประกอบอาชีพในภาคการเกษตรแบ่งตามรายได้

กลุ่มรายได้	จำนวนผู้มีรายได้น้อย		ร้อยละ		ร้อยละสะสม	
	4=ลูกจ้าง ภาค เกษตรกรรม	7=ทำ เกษตรปลูก พืช	4=ลูกจ้าง ภาค เกษตรกรรม	7=ทำ เกษตร ปลูกพืช	4=ลูกจ้าง ภาค เกษตรกรรม	7=ทำ เกษตร ปลูกพืช
01= ไม่มีรายได้	23,178	158,631	3.63%	4.79%	3.63%	4.79%
02= 1 - 5,000	44,026	231,802	6.90%	7.00%	10.53%	11.79%
03= 5,001 - 10,000	90,403	539,253	14.17%	16.28%	24.70%	28.07%
04= 10,001 - 20,000	107,939	613,631	16.92%	18.53%	41.62%	46.60%
05= 20,001 - 30,000	132,298	711,709	20.73%	21.49%	62.35%	68.09%
06= 30,001 - 40,000	90,895	419,585	14.24%	12.67%	76.59%	80.76%
07= 40,001 - 50,000	59,711	270,981	9.36%	8.18%	85.95%	88.94%
08= 50,001 - 60,000	38,260	151,580	6.00%	4.58%	91.95%	93.51%
09= 60,001 - 70,000	17,778	65,969	2.79%	1.99%	94.73%	95.51%
10= 70,001 - 80,000	15,760	55,957	2.47%	1.69%	97.20%	97.20%
11= 80,001 - 90,000	10,789	45,710	1.69%	1.38%	98.89%	98.58%
12= 90,001 - 100,000	7,056	47,172	1.11%	1.42%	100.00%	100.00%

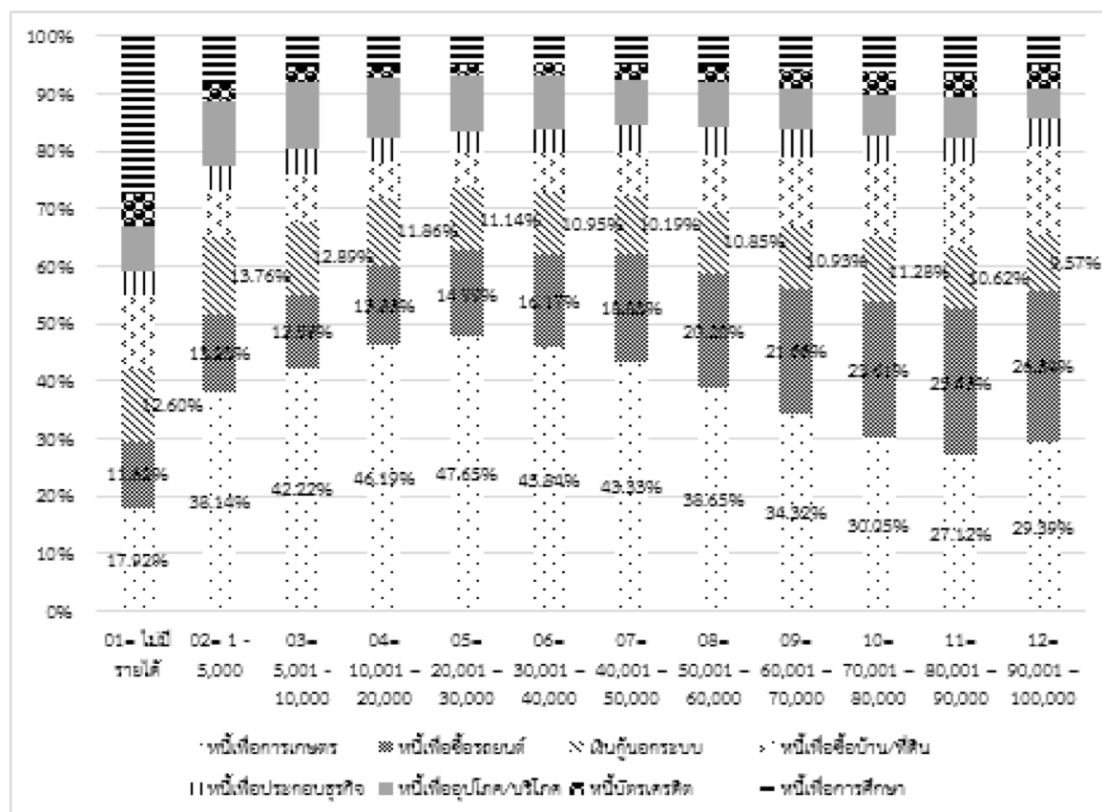
4. เมื่อพิจารณามิติด้านสถานภาพครอบครัวจากฐานข้อมูลผู้มีรายได้น้อยปี 2559-2560 พบว่าผู้มีรายได้น้อยจำนวน 10,412,769 คน อาศัยอยู่กับครอบครัว หรือคิดเป็นร้อยละ 91.46 ของผู้มีรายได้น้อยทั้งหมด และผู้มีรายได้น้อยจำนวน 972,283 คน อาศัยอยู่ตัวคนเดียว หรือคิดเป็นร้อยละ 8.54 ของผู้มีรายได้น้อยทั้งหมด ค่าเฉลี่ยของจำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้มีรายได้น้อยคือ 3.121 คน โดยครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกมากที่สุดคือ 83 คน และน้อยที่สุดคือไม่มีสมาชิก ดังแสดงในตารางที่ 2 เมื่อแบ่งผู้มีรายได้น้อยตามระดับรายได้ พบว่า ค่าเฉลี่ยจำนวนสมาชิกในครอบครัวจะลดลงเมื่อมีรายได้สูงขึ้น คณะผู้วิจัยจึงมีข้อสงสัยถึงที่มาของจำนวนสมาชิกในครอบครัวผู้มีรายได้น้อยสูงสุดในแต่ละกลุ่มรายได้ที่มีตั้งแต่ 41 คนจนถึง 83 คน ว่าเป็นการบันทึกข้อมูลที่คลาดเคลื่อนหรือเป็นการให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ดังนั้นการวิเคราะห์เพื่อกำหนดนวัตกรรมทางการเงินสำหรับผู้มีรายได้น้อย จากข้อมูลที่มีควรดำเนินการด้วยความระมัดระวัง

ตารางที่ 2 จำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้มีรายได้น้อยแบ่งตามรายได้

กลุ่มรายได้	Avg. Family Member	จำนวนผู้มีรายได้น้อย	Max. Family Member	Min. Family Member
01= ไม่มีรายได้	3.1185	2,370,685	83	0
02= 1 - 5,000	3.0397	848,130	63	0
03= 5,001 - 10,000	2.9815	2,016,405	74	0
04= 10,001 - 20,000	3.0986	1,522,993	53	0
05= 20,001 - 30,000	3.1682	1,531,283	58	0
06= 30,001 - 40,000	3.1327	1,003,121	56	0
07= 40,001 - 50,000	3.1352	685,538	61	0
08= 50,001 - 60,000	3.1106	467,066	43	0
09= 60,001 - 70,000	3.0886	246,661	36	0
10= 70,001 - 80,000	3.0608	259,141	41	0
11= 80,001 - 90,000	3.0417	233,426	53	0
12= 90,001 - 100,000	3.0466	200,603	47	0
Full Sample	3.121	11,385,052	83	0

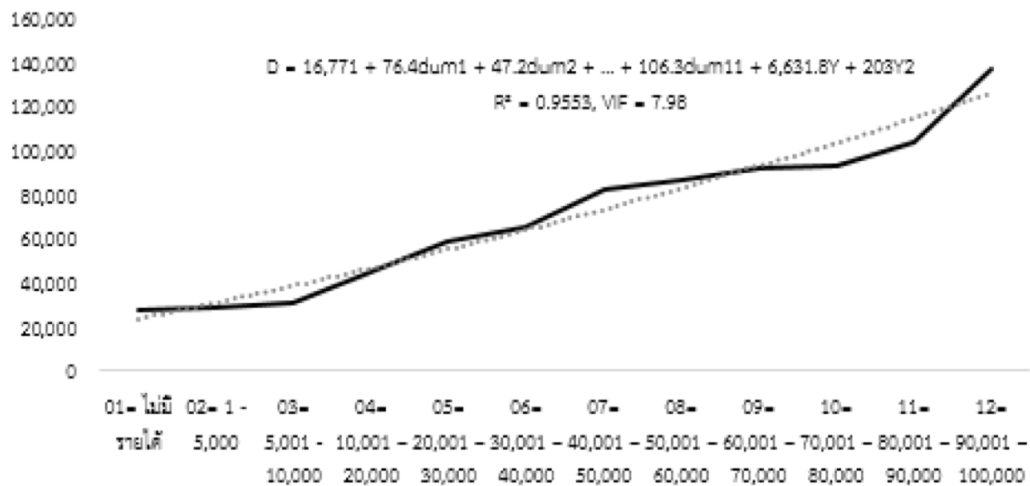
5. เมื่อพิจารณามิติด้านหนี้สิน พบว่า หนี้สินส่วนใหญ่ของผู้มีรายได้น้อยคือ หนี้สินเพื่อการเกษตร รองลงมาคือ หนี้สินเพื่อการเช่าซื้อรถยนต์ และหนี้ในระบบ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาปริมาณหนี้ในระบบของผู้มีรายได้น้อยในทุกกลุ่มรายได้ พบว่า สัดส่วนหนี้ในระบบเฉลี่ยคือร้อยละ 11.46 คำนวณจากการหาค่าเฉลี่ยของสัดส่วนหนี้ในระบบในแต่ละระดับรายได้ และกลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาท เป็นกลุ่มที่มีการพึ่งพาหนี้ในระบบสูงกว่าค่าเฉลี่ย ในขณะที่สัดส่วนปริมาณหนี้เพื่อการศึกษาของผู้ที่ไม่มีรายได้มีค่าสูงสุด (ร้อยละ 27.36) เมื่อเทียบกับสัดส่วนหนี้ประเภทต่าง ๆ เป็นที่น่าสังเกตว่า เหตุใดผู้มีรายได้น้อยที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มไม่มีรายได้ กลับมีหนี้สินประเภทต่าง ๆ อาทิ หนี้บัตรเครดิต หนี้เพื่อซื้อรถยนต์ หนี้เพื่อประกอบธุรกิจ เป็นต้น โดยปกติ การอนุมัติวงเงินสินเชื่อมักจะพิจารณา

จากปริมาณสินทรัพย์ของผู้กู้ และความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้ นั่นคือ ลูกหนี้ต้องเป็นผู้มีรายได้ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงอุปมานได้ว่า รายได้ของผู้มีรายได้น้อยที่ระบุในฐานข้อมูล น่าจะเป็นรายได้สุทธิมากกว่ารายได้ก่อนหักค่าใช้จ่าย รายละเอียดดังแสดงในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 สัดส่วนหนี้แบ่งตามกลุ่มรายได้

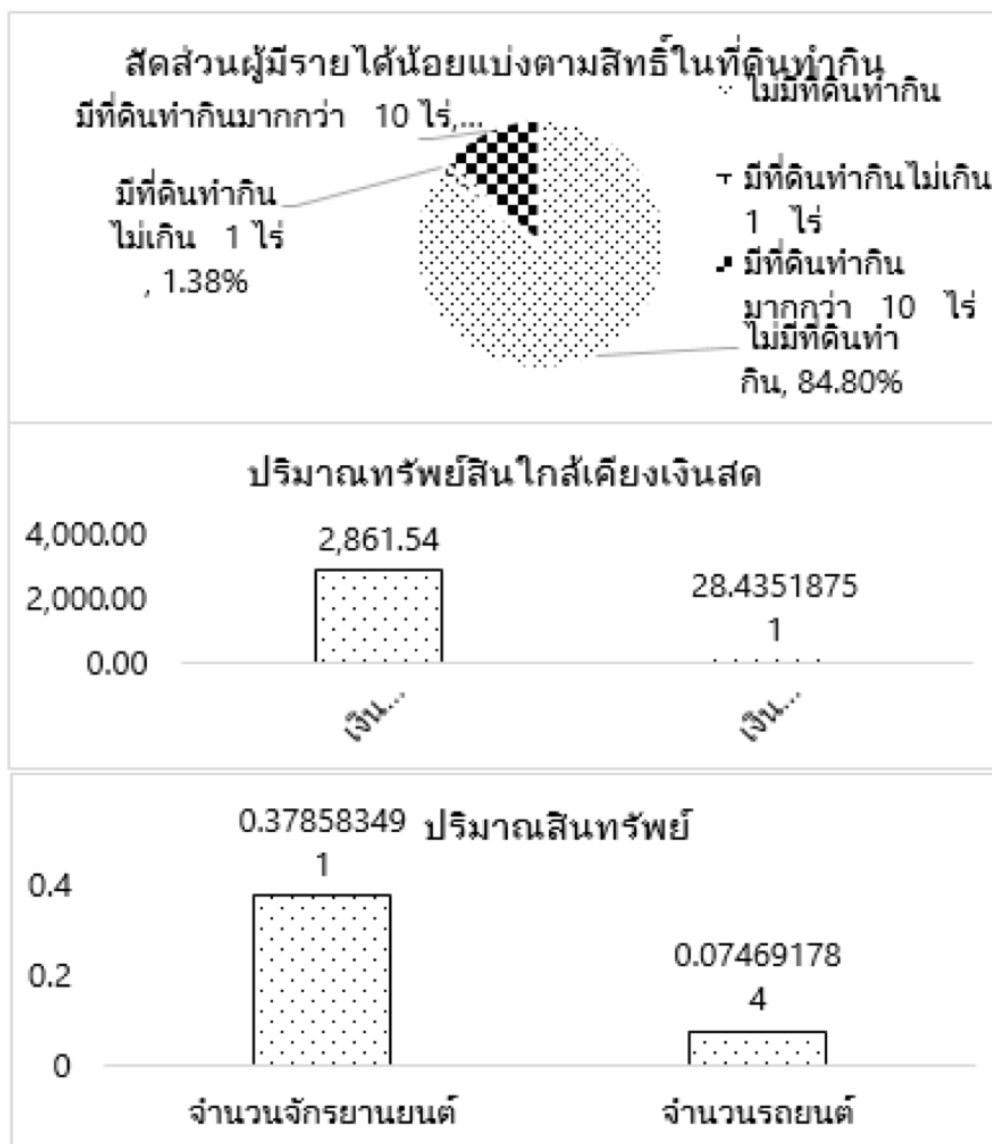
สิ่งที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งคือ ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณหนี้เฉลี่ยกับระดับรายได้ ว่ามีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงหรือไม่ หากมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง จะทำให้การพยากรณ์ระดับหนี้ที่เหมาะสมให้แก่ผู้มีรายได้น้อยได้โดยง่าย

ภาพที่ 6 หนี้โดยเฉลี่ยแบ่งตามรายได้ของผู้มีรายได้น้อย

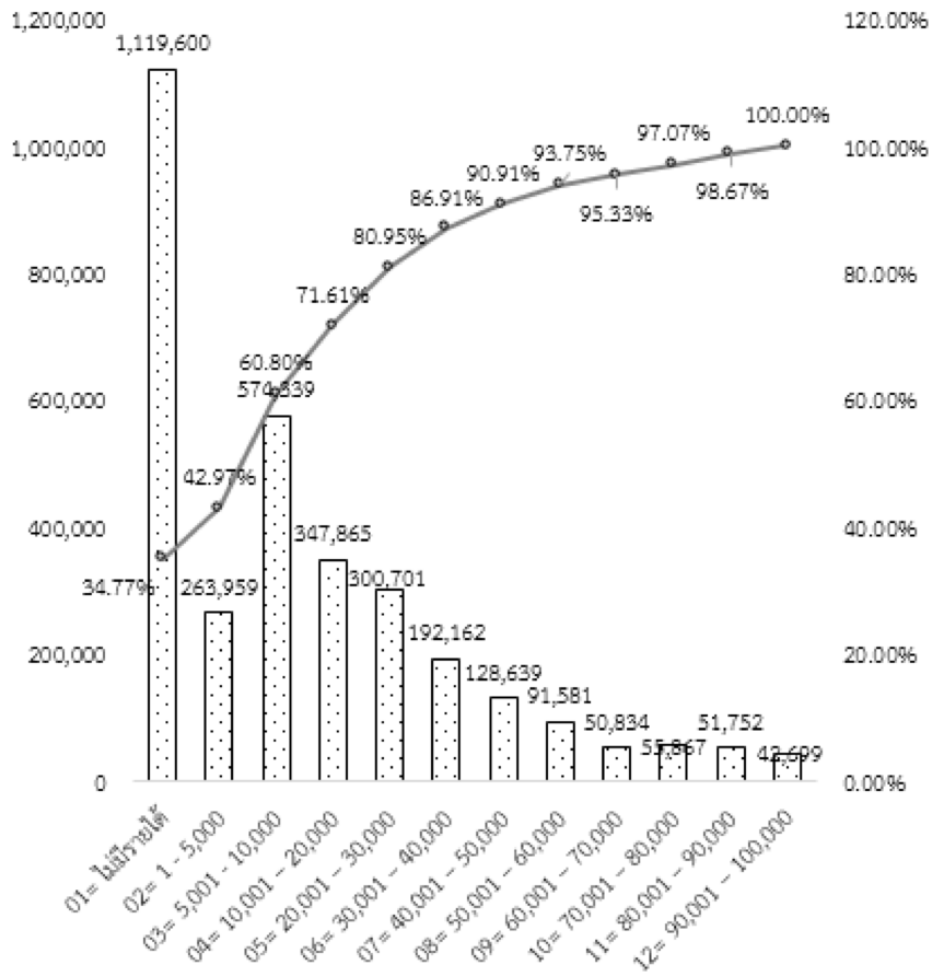
จากภาพที่ 6 แสดงให้เห็นว่า เมื่อกลุ่มผู้มีรายได้น้อยมีรายได้สูงมากขึ้น จะเกิดการก่อหนี้เพิ่มสูงขึ้นอย่างไม่เป็นเชิงเส้น (เพิ่มขึ้นอย่างมีอัตราเร่ง) โดยพบว่า กลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีรายได้เลย มีหนี้โดยเฉลี่ย 27,947 บาทต่อคน และเพิ่มขึ้นเป็น 137,216.05 บาทต่อคน เมื่อมีรายได้ในช่วง 90,001-100,000 บาทต่อปี นั่นคือ การเพิ่มขึ้นของระดับรายได้และมูลหนี้มีทิศทางเดียวกัน แต่มูลหนี้จะเพิ่มสูงกว่าระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้น หรือที่เรียกว่ามูลหนี้มีทิศทางเพิ่มขึ้นแบบมีอัตราเร่งหรือเพิ่มขึ้นแบบไม่เป็นเชิงเส้นตรงนั่นเอง

6. เมื่อพิจารณามิติด้านสินทรัพย์ พบว่า ผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 84.80 ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีเงินฝากเฉลี่ย 2,861.54 บาท มีเงินลงทุนในพันธบัตรรัฐบาลหรือตราสารหนี้เฉลี่ยประมาณ 28.44 บาท ในขณะที่มีจำนวนรถยนต์และจักรยานในครอบครองน้อยกว่า 1 คัน และเมื่อพิจารณาผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีทรัพย์สินใดเลย (นับรวมเงินฝากธนาคาร ตราสารหนี้ ที่ดินทำกิน รถยนต์และรถจักรยานยนต์) พบว่ามีจำนวน 3,219,998 คน คณะผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่า เงินลงทุนในพันธบัตรรัฐบาลหรือตราสารหนี้ รวมถึงเงินฝากเฉลี่ยที่มีปริมาณน้อยเพราะเป็นการเปิดบัญชีเพื่อรับความช่วยเหลือจากโครงการภาครัฐมากกว่าเงินออม

ภาพที่ 7 สินทรัพย์ของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย

ภาพที่ 8 แสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีทรัพย์สินแบ่งตามระดับรายได้โดยพบว่าจำนวนผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีทรัพย์สิน มีจำนวนร้อยละ 80.95 เป็นผู้มีรายได้ไม่เกิน 30,000 บาทต่อปี ดังนั้น การนำเสนอนวัตกรรมทางการเงินสำหรับผู้มีรายได้น้อยโดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้ไม่เกิน 30,000 บาทต่อปี ควรพิจารณาให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ นอกจากการเสนอเงินกู้ธนาคารให้กับผู้มีรายได้น้อย เนื่องจากความสามารถในการชำระหนี้ทั้งดอกเบี้ยและเงินต้นเป็นสิ่งที่ท้าทายและมีความเสี่ยงมาก

ภาพที่ 8 จำนวนผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีทรัพย์สินแบ่งตามระดับรายได้

อภิปรายผล

หลังจากคณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลโครงการลงทะเบียนสสวัสดิการแห่งรัฐปี 2560 มีผลสรุปดังนี้

1. ระดับรายได้ที่ระบุในฐานข้อมูล เป็นระดับรายได้สุทธิ ซึ่งไม่ตรงกับนิยามผู้มีรายได้น้อย ดังจะเห็นได้จากจำนวนผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีรายได้ ระบุว่า เป็นผู้มีงานทำ (ร้อยละ 25 ของจำนวนผู้มีรายได้น้อยทั้งหมด) แสดงให้เห็นว่า ผู้มีรายได้น้อยในกลุ่มที่ระบุว่าเป็นผู้ไม่มีรายได้ เป็นผู้มีรายได้สุทธิ

2. นวัตกรรมทางการเงินที่ยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อย ควรพิจารณาความท้าทายด้านความสามารถในการชำระหนี้ของผู้มีรายได้น้อย เนื่องจากร้อยละ 70 ของผู้มีรายได้น้อย มีราย

ได้ (สุทธิ) ต่ำกว่า 30,000 บาทต่อปี ซึ่งหากต้องชำระหนี้ จะมีความสามารถในการชำระหนี้โดยเฉลี่ยเดือนละ 2,500 บาท หากอัตราดอกเบี้ยสำหรับการกู้ยืมคือร้อยละ 5 วงเงินที่ผู้มีรายได้น้อยสามารถกู้ยืมได้จะไม่เกิน 600,000 บาท โดยจะมีเพียงความสามารถในการชำระดอกเบี้ย และไม่สามารถคืนเงินต้นได้ แต่หากพิจารณารูปแบบวงเงินกู้ที่ให้ผู้มีรายได้น้อยผ่อนชำระคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ภายในระยะเวลา 3 ปี จะทำให้วงเงินกู้สูงสุดคือ 83,414.25 บาท โดยผู้มีรายได้น้อยต้องผ่อนชำระเดือนละ 2,500 บาท หรือ 30,000 บาทต่อปี ซึ่งเป็นวงเงินกู้และการชำระคืนที่ไม่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่ได้

3. นวัตกรรมทางการเงินควรมุ่งเน้นไปที่สินเชื่อเพื่อการเกษตรและการดำรงชีพ เนื่องจากกว่าครึ่งของผู้มีรายได้น้อยที่มีงานทำทั้งหมด มีอาชีพทำการเกษตรปลูกพืชและเป็นลูกจ้างในภาคการเกษตร โดยกลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่ประกอบอาชีพลูกจ้างภาคการเกษตรและทำการเกษตรปลูกพืช มีรายได้น้อยกว่า 30,000 บาทต่อปี

4. การพิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยด้านภาระหนี้สิน ควรมุ่งประเด็นไปที่การบริหารจัดการหนี้เพื่อการเกษตร และหนี้เกี่ยวกับการซื้อขายยานพาหนะ เป็นอันดับต้น ๆ เนื่องจากผู้มีรายได้น้อยมีหนี้เพื่อการเกษตร เป็นสัดส่วนมากที่สุด ตามมาด้วยหนี้เพื่อการซื้อรถยนต์ และหนี้นอกระบบ ตามลำดับ

5. การพิจารณาให้ความช่วยเหลือด้านที่ดินทำกิน เป็นการให้ความช่วยเหลือระยะยาวและสร้างความมั่นคง พร้อมยกระดับคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้มีรายได้น้อย เนื่องจากผู้มีรายได้น้อยร้อยละ 84.80 ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีเงินฝากเฉลี่ยเพียง 2,861.54 บาท

ข้อเสนอแนะ

หลังจากคณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลโครงการลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐปี 2560 และได้เห็นภาพรวมของปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมทางสังคม กล่าวคือ ปัญหาของผู้มีรายได้น้อยในประเทศไทย คณะผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะนำเสนอนวัตกรรมทางการเงินสำหรับผู้มีรายได้น้อยในประเทศไทย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมทางสังคม ด้วยแนวคิดการให้ความช่วยเหลือด้วยนวัตกรรมทางการเงินที่เหมาะสมตามลักษณะของผู้มีรายได้น้อย

นวัตกรรมทางการเงินสำหรับผู้มีรายได้น้อย เป็นการผสมผสานระหว่างผลิตภัณฑ์ทางการเงินและเทคโนโลยีเปลี่ยนโลก (Disruptive Technology) เช่น แพลตฟอร์มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าภาคการเกษตรและส่งเสริมสภาพคล่องการซื้อขายสินค้าเกษตร ที่ปราศจากตัวกลาง

ทำให้ได้ราคาที่เป็นธรรม และการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล และกระทรวงการคลังโดยธนาคารของรัฐ ร่วมกันจัดทำโครงการเพื่อช่วยเหลือ พัฒนา และยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อย อย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นเพียงการให้ความช่วยเหลือด้วยการสร้างหนี้ หรือเพิ่มหนี้ให้แก่ผู้มีรายได้น้อย ต้องมีการปรับเปลี่ยนเป็นการจัดแบ่งผู้มีรายได้น้อยออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือ เนื่องจากไม่สามารถดำรงชีพตามมาตรฐานที่วัดด้วยเส้นความยากจน นั่นคือ มีรายได้น้อยกว่า 2,667 บาทต่อเดือน ตามที่ระบุในผลการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) การช่วยเหลือสำหรับกลุ่มนี้ คือ การให้เปล่าเพื่อให้มีความสามารถในการยังชีพตามมาตรฐานขั้นต่ำได้ เกณฑ์การแบ่งผู้มีรายได้น้อยสำหรับกลุ่มนี้คือ มีรายได้สุทธิ (คำนวณจากรายได้ต่อปีหักด้วยค่าใช้จ่ายจำเป็นในการดำรงชีพ) ไม่เกิน 30,000 บาทต่อปี มีบุคคลภายใต้การอุปการะอย่างน้อย 2 คน ไม่รวมตนเอง และมีภาระหนี้สิน (ทั้งในและนอกระบบ) ต่อรายได้สุทธิสูงกว่าร้อยละ 60

นวัตกรรมทางการเงินสำหรับผู้มีรายได้น้อยสำหรับกลุ่มนี้คือ 1. โครงการสินเชื่อดอกเบี้ยร้อยละ 0 ระยะเวลา 5 ปี เพื่อการปรับโครงสร้างหนี้ทั้งในและนอกระบบ เพื่อลดภาระทางการเงิน พร้อมเพิ่มวินัยทางการเงินให้แก่ผู้มีรายได้น้อย 2. โครงการพัฒนาขีดความสามารถผ่านหน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้ความรู้ที่เข้าใจง่ายเกี่ยวกับเทคโนโลยีการเกษตร และการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้มีรายได้น้อย

2. กลุ่มที่สามารถพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คือกลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีศักยภาพ โดยมีเกณฑ์การแบ่งผู้มีรายได้น้อยสำหรับกลุ่มนี้คือ มีรายได้สุทธิ (คำนวณจากรายได้ต่อปีหักด้วยค่าใช้จ่ายจำเป็นในการดำรงชีพ) ตั้งแต่ 30,000 บาทต่อปี แต่ไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี มีภาระหนี้สิน (ทั้งในและนอกระบบ) ต่อรายได้สุทธิไม่เกินร้อยละ 60 และไม่มีที่ดินทำกิน

นวัตกรรมทางการเงินสำหรับผู้มีรายได้น้อยสำหรับกลุ่มนี้คือ 1. โครงการสินเชื่อสวัสดิการแห่งรัฐ เป็นโครงการสินเชื่อระยะยาว 90 ปี อัตราดอกเบี้ยคงที่ร้อยละ 3 ต่อปีตลอดโครงการ โดยผู้มีรายได้น้อยจะต้องผ่อนชำระเงินต้นและดอกเบี้ยเดือนละ 1,000 บาท และภาระหนี้จะเป็นมรดกตกทอดสู่ลูกหลานด้วยแนวคิดที่ว่า ผ่อนชำระหนี้เหมือนจ่ายค่าเช่าแต่ได้ที่ดินเป็นมรดกสู่ลูกหลาน

2. โครงการ Agricultural Platform 4.0 โดยหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล ร่วมกับภาคเอกชน พัฒนาแพลตฟอร์ม เพื่อยกระดับอุตสาหกรรมเกษตรไทย โดยให้ผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมเป็นสมาชิกและใช้แพลตฟอร์มเพื่อการซื้อขายสินค้าเกษตรโดยไม่มีค่าธรรมเนียม

3. กลุ่มที่มีศักยภาพและยกระดับให้พ้นจากการเป็นผู้มีรายได้น้อยคือ กลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีศักยภาพสูง โดยมีเกณฑ์การแบ่งผู้มีรายได้น้อยสำหรับกลุ่มนี้คือ มีรายได้สุทธิ (คำนวณจากรายได้ต่อปีหักด้วยค่าใช้จ่ายจำเป็นในการดำรงชีพ) ตั้งแต่ 30,000 บาทต่อปี แต่ไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี มีภาระหนี้สิน (ทั้งในและนอกระบบ) ต่อรายได้สุทธิไม่เกินร้อยละ 40 และมีที่ดินทำกิน

นวัตกรรมทางการเงินสำหรับผู้มีรายได้น้อยสำหรับกลุ่มนี้คือ 1. โครงการสินเชื่อยกระดับคุณภาพชีวิต เป็นสินเชื่อเพื่อสนับสนุนเงินลงทุนในเครื่องมือเครื่องจักรกลการเกษตร และการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรด้วยแพลตฟอร์มการเกษตร ระยะเวลาสินเชื่อไม่เกิน 10 ปี 2. โครงการ Agricultural Platform 4.0 โดยหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล ร่วมกับภาคเอกชน พัฒนาแพลตฟอร์ม เพื่อยกระดับอุตสาหกรรมเกษตรไทย โดยให้ผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมเป็นสมาชิกและใช้แพลตฟอร์มเพื่อการซื้อขายสินค้าเกษตรโดยไม่มีค่าธรรมเนียม

บรรณานุกรม

- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2546). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนา
ระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษา
เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2560). นโยบาย “บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ” สิทธิประโยชน์ “คนไทย” ครั้งแรก
มีบัตรก่อน ใช้สิทธิก่อน. สืบค้นสืบค้นจาก [https://www.thairath.co.th/
content/1086287](https://www.thairath.co.th/content/1086287)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). รายงานการ
วิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2559.
สืบค้นจาก [http://social.nesdb.go.th/social/Portals/0/PDF%20รายงานความ
ยากจน%202559.pdf](http://social.nesdb.go.th/social/Portals/0/PDF%20รายงานความยากจน%202559.pdf)

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *เส้นความยากจน (Poverty line) จำแนกตามภาคและเขตพื้นที่ ปี พ.ศ. 2531 - 2559* รายปี. สืบค้นจาก http://social.nesdb.go.th/SocialStat/StatReport_Final.aspx?reportid=854&template=2R1C&yeartype=M&subcatid=59
- Boltvinik, J. (1998). “*Poverty Measurement Methods – an overview*”, in SEPED Series on Poverty Reduction, UNDP, New York.
- World Bank. (2008). *World Development Indicators 2008: Poverty Data*. Retrieved from <http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/WDI08supplement1216.pdf>
- World Bank. (2015). *Ending Extreme Poverty and Sharing Prosperity: Progress and Policies. Policy Research Notes (PRNs)*. Retrieved from <http://pubdocs.worldbank.org/en/109701443800596288/PRN03Oct2015TwinGoals.pdf>